

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.1.36>

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Скляренко І.В.,
доктор філософії у галузі права,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності,
Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка
ORCID: 0000-0003-2104-6721,
e-mail: ivass195@gmail.com

Скляренко І.В. Перспективи застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві.

У статті розглянуто загальні перспективи застосування технології штучного інтелекту у цивільному судочинстві як основного та допоміжного інструменту на сучасному етапі розвитку даної технології. Досліджено основні підходи до визначення поняття штучного інтелекту та охарактеризовано його класифікацію на слабкий, сильний та суперінтелект. Наголошено на тому, що правосуддя за загальним правилом здійснюється професійними суддями, оскільки до них висувуються високі вимоги до їх правових знань та життєвого досвіду. Аргументовано, що рівноцінна заміна судді у цивільному судочинстві на технологію штучного інтелекту на сьогодні є неможливою. Проаналізовано причини неможливості такої заміни, а саме складність та багатогранність спірних приватно-правових відносин, неможливість врахування моральних та етичних аспектів, необхідність гнучкості у прийнятті рішення, проблема характеру початкових алгоритмів роботи штучного інтелекту, прозорість (мотивованість) рішень, проблема визначення винної особи за судові помилки, проблема захисту даних. Відзначено, що дані причини мають технологічне та правове підґрунтя. Надано критичну оцінку концептуальним підходам держави до розвитку штучного інтелекту в сфері правосуддя. Розглянуто напрямки допоміжного застосування технологій штучного інтелекту у цивільному судочинстві, що зводяться до автоматизації рутинних завдань, обробки та аналізу великих обсягів даних та доказів, збільшення доступності правосуддя. Доведено, що застосування технології штучного інтелекту надає кращі можливості для реалізації учасниками судового процесу своїх прав та обов'язків в тому числі щодо опрацювання великих обсягів інформації. Наголошено на важливості забезпечення високого рівня захисту інформації при застосуванні штучного інтелекту під час здійснення правосуддя у цивільних справах. Обґрунтовано необхідність нормативного регулювання застосування технології штучного інтелекту в цивільному судочинстві в комплексі з іншими сферами публічного управління та галузями права. Вказано, що більш широке застосування штучного інтелекту у цивільному судочинстві потребуватиме нових технологічних рішень, та перегляду правових основ судової гілки влади.

Ключові слова: штучний інтелект, цивільне судочинство, правосуддя, суддя, цивільна справа.

Skliarenko I.V. Prospects for the use of artificial intelligence in civil justice.

The article discusses the general prospects for the use of artificial intelligence technology in civil proceedings as a main and auxiliary tool at the current stage of the development of this technology. The main approaches to defining the concept of artificial intelligence were studied and its classification into weak, strong and superintelligence was characterized. It is emphasized that justice is usually administered by professional judges, as high demands are placed on their legal knowledge and life experience. It is argued that equal replacement of a judge in civil proceedings with artificial intelligence technology is currently impossible. The reasons for the impossibility of such a replacement are analyzed, namely the complexity and multifacetedness of controversial private-law relations, the impossibility of taking into account moral and ethical aspects, the need for flexibility in decision-making, the problem of the nature of the initial algorithms of artificial intelligence, the transparency (motivation)

of decisions, the problem of determining the guilty party in court cases errors, data protection issue. It is noted that these reasons have a technological and legal basis. A critical assessment of the state's conceptual approaches to the development of artificial intelligence in the field of justice is provided. The directions of the auxiliary application of artificial intelligence technologies in civil proceedings, which are reduced to the automation of routine tasks, processing and analysis of large volumes of data and evidence, and increasing the accessibility of justice, are considered. It has been proven that the use of artificial intelligence technology provides better opportunities for the participants in the judicial process to realize their rights and obligations, including the processing of large amounts of information. The importance of ensuring a high level of information protection when using artificial intelligence during the administration of justice in civil cases is emphasized. The need for regulatory regulation of the use of artificial intelligence technology in civil proceedings in combination with other spheres of public administration and branches of law is substantiated. It is indicated that the wider application of artificial intelligence in civil proceedings will require new technological solutions and revision of the legal foundations of the judicial branch of government.

Key words: artificial intelligence, civil justice, justice, judge, civil case.

Постановка проблеми Стрімкий розвиток технологій у сучасному світі проникає у всі сфери суспільного життя, в тому числі в правову. До останнього часу вплив таких технологій (мобільний зв'язок, Інтернет, соціальні мережі, електронно-обчислювальна техніка, тощо) у правовій сфері мав допоміжний характер, оскільки такі технології виступали інструментом в руках правників або інших людей, які зіткнулися з необхідністю вирішення правових питань. Однак розробка образу технології штучного інтелекту – системи, яка здатна виконувати завдання, які, зазвичай, вимагають інтелекту людини, поставила перед правниками та науковцями інших галузей науки безліч як теоретичних, так і практичних викликів, пов'язаних як із його двоєдиною сутністю (штучністю та інтелектуальністю), так із засадами їх використання. Властивість штучного інтелекту як програми та алгоритмів, які надають комп'ютерам здатність вчитися, адаптуватися та вирішувати завдання, що раніше вважалися під силу виключно людині, свідчить про можливість заміни людської інтелектуальної діяльності у багатьох складових правової сфери.

Судова влада є однією з гілок влади, основним завданням якої є захист прав і свобод людини і громадянина, забезпечення соціальної стабільності та законності, і має здійснюватися відповідно до закону та законними засобами. Одним із таких інструментів у сфері захисту прав особи у цивільному праві є цивільне судочинство, що призначене для розгляду приватно-правових спорів у цивільних правовідносинах, пов'язаних як із захистом майнових, так і особистих немайнових прав людини.

Однак, шляхи та засади заміни людської інтелектуальної діяльності у судочинстві, яке є формою вирішення спеціально уповноваженими особами правових спорів, стоять особливо гостро, в силу того, що інтелектуальна діяльність судді як певний мисленнєвий процес та його життєвий досвід (внутрішнє переконання) є основою правосуддя як такого. Тому, незважаючи на стрімкий розвиток технологій слід зважити всі переваги, недоліки та ризики застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві.

Стан опрацювання Питанням та перспективам впровадження технології штучного інтелекту у вітчизняне правосуддя приділено значну увагу вітчизняних вчених, зокрема О.М. Борщевської, Н.Ю. Голубевої, О.О. Кармази, О.Є. Радутного, Ю.С. Рєпіної, Ж.О. Павленко, М.І. Селіванова, Н.В. Шишки та ін. Крім того, дослідженнями проблемних питань правого розуміння штучного інтелекту займаються такі вчені як О.А. Баранов, І.І. Онищук, А.В. Матвійчук, М.О. Стефанчук, О.А. Музика-Стефанчук, М.М. Стефанчук та ін. Водночас, застосування штучного інтелекту у цивільному судочинстві потребує подальших теоретичних розробок, з урахуванням того, що цивільне судочинство призначене не лише для розгляду майнових приватних спорів, але й досить чутливих для людини ситуацій – сімейних, спадкових, питань, пов'язаних з дієздатністю особи або примусових лікуванням, що вимагає від суду розуміння не лише правових аспектів таких ситуацій.

Метою статті є з'ясування перспектив застосування технологій штучного інтелекту у цивільному судочинстві як технології, що безпосередньо заміняє суддю в його класичному розумінні, та як допоміжної технології, яка допомагає судді здійснювати правосуддя у цивільних справах.

Виклад основного матеріалу Слід розпочати з того, що поняття «інтелект» (intelligence) походить від латинського поняття intellectus – «розум». Вперше термін «штучний інтелект» (artificial

intelligence) було запропоновано ще у 1956 році в Стенфордському університеті (США) [1, с. 62]. Оксфордський словник визначає штучний інтелект як теорію і розробку комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, таких як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, прийняття рішень і переклад між мовами [2].

К. Кіршнер під штучним інтелектом розуміє машини, які реагують на стимуляцію, що відповідає традиційним реакціям людей, враховуючи здатність людини до споглядання, судження і намірів. Такі системи за своєю суттю мають три властивості: намір, інтелект та адаптивність [3].

На сьогодні, розуміння визначень штучного інтелекту зводиться до трьох його видів: слабкий, сильний та суперінтелект. Слабкий штучний інтелект орієнтований на вирішення одного чи декількох завдань, які виконує або може виконувати людина. Сильний штучний інтелект орієнтований на вирішення всіх завдань, які виконує або може виконувати людина. У свою чергу, штучний суперінтелект є кращим за людський інтелект у будь-якій сфері, в тому числі науковій, із загальною мудрістю і соціальними навичками, та який може мати навіть свідомість та суб'єктивні переживання [4].

З огляду на це, у сучасній науці відсутнє єдине розуміння місця штучного інтелекту у структурі цивільних правовідносин. На сьогодні, можна виокремити три основні підходи до визначення правового становища штучного інтелекту:

1) виключно як об'єкта цивільних правовідносин, за яким на них повинен поширюватись, власне, правовий режим речей;

2) виключно як суб'єкта цивільних правовідносин, за яким роботи зі штучним інтелектом сприймаються як носії суб'єктивних прав і обов'язків, що діють самостійно, усвідомлюють та оцінюють значення своїх дій та дій інших осіб;

3) диференційований підхід, за яким роботи зі штучним інтелектом можуть бути як суб'єктами цивільних правовідносин, так і об'єктами [5, с. 320-321].

Оскільки дослідження штучного інтелекту як такого продовжує свій розвиток, не вдаючись до детального аналізу підходів до його розуміння лише наголосимо, що штучний інтелект це певна ознака автоматизованих систем обирати та приймати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду і аналізу зовнішніх чинників, що за своєю суттю нагадують інтелект людини. У межах цієї статті ми розглянемо питання основного та допоміжного застосування штучного інтелекту у цивільному судочинстві.

Етична хартія з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі, прийнята Європейською комісією з ефективності правосуддя у 2018 році, визначає, що штучний інтелект у судочинстві може бути використано для наступних цілей: 1) удосконалення пошукової системи (в контексті прецедентного права); 2) вирішення суперечок он-лайн; 3) допомога в складанні процесуальних актів; 4) аналіз та прогнозування; 5) класифікація договорів за різними критеріями та виявлення розбіжностей або несумісних положень; 6) інформування або підтримка сторін у судових розглядах за допомогою «Чат-ботів» [6]. Відзначимо, що даний перелік напрямків застосування технології штучного інтелекту свідчить про можливість застосування штучного інтелекту лише як допоміжного інструменту у здійсненні правосуддя.

Історично склалося, що судова влада є однією з гілок влади, основним завданням якої є захист прав і свобод людини і громадянина на підставі та відповідно до встановленої законом процедури. З огляду на це, держави, зазвичай, встановлюють досить високі вимоги (як професійного, так і особистого характеру) до суддів, які безпосередньо, вирішують відповідні правові спори, а також і до самої судової процедури, яка повинна забезпечувати незалежність та неупередженість судді і, що найголовніше, справедливе вирішення правового спору.

Тому, навіть за високого рівня розвитку штучного інтелекту, заміна суддів повністю штучним інтелектом видається дуже складним завданням. Судді відіграють важливу роль у правовій системі, а їхні функції включають як тлумачення законодавства при вирішенні спорів, але і врахування при цьому контекстуальних та етичних аспектів.

Так, Б. Аларі, та Е. Ніббет вказують, що в окремих сферах правничої професії штучний інтелект дійсно зможе замінити правників (наприклад, складання позовних заяв вже може здійснювати відповідна програма), проте, все ж таки, сучасний рівень розвитку відповідної технології не дає підстав вважати, що такі професії як адвокат, суддя та прокурор знаходяться під загрозою зникнення [7, с. 119].

На нашу думку, штучний інтелект на сьогоднішній день не може повністю замінити суддю в силу таких причин:

1) *багатогранність спірних приватно-правових відносин*. У порядку цивільного судочинства розглядається різноманітні справи – від розірвання шлюбу, стягнення боргів або визнання права власності до визначення місця проживання дитини та визнання особи недієздатною. Вирішення значної кількості правових спорів мають складний, а подекуди і суб'єктивний характер, що важко врахувати в певних програмних алгоритмах, оскільки судді враховують різноманітні обставини, прецеденти та інші фактори, які важко формалізувати та запрограмувати;

2) *врахування моральних аспектів та етичних питань*. Недаремно у більшості краях встановлено віковий ценз для кандидатів на посаду судді, оскільки вирішення певних приватно-правових спорів потребує певного життєвого досвіду в суспільстві, розуміння його неписаних правил і традицій, що досить складно реалізувати для штучного інтелекту. Окрім того, в цивільному судочинстві вирішується не лише правові спори, які вимагають від судді лише правильного застосування норм закону, але й інші правові питання, як то усиновлення, визнання особи недієздатною, тощо, вирішення яких зазвичай відноситься до дискреційних повноважень судді. Технології не враховують ірраціональну складову значної кількості цивільних справ, надаючи перевагу формально-логічному методу вирішення справи. Тому, більшість оціночних та ціннісних правових категорій національного законодавства будуть досить складно сприйняті штучним інтелектом;

3) *необхідність гнучкості*. Судді часто взаємодіють зі сторонами, враховують їхні аргументи та можуть змінювати свої рішення в процесі. Гнучкість у прийнятті рішень - це аспект, який потребує не лише інтелекту, але й певного соціокультурного розуміння. Італійський дослідник М. Таруффо, вказує, що судження судді мають діалектичну (діалогічну) структуру, яка полягає в тому, що між сторонами наявний діалог щодо питання права та факту. Така взаємодія сторін є джерелом певних позицій та аргументів, на основі яких суддя і ухвалює остаточне рішення. Суддя фактично здійснює умовивід з аргументів сторін, формулює гіпотезу, яку сам перевіряє та вирішує правильна вона чи ні. [8, с. 311–324]. Водночас, формально-логічна модель прийняття рішення штучним інтелектом не дозволяє йому враховувати аргументи сторін, що не були закладені у початковий алгоритм, що призводить до проблеми постійного оновлення таких алгоритмів.

4) *проблема характеру початкових алгоритмів*. Особливістю людського інтелекту є наявність певного життєвого досвіду, а штучного – наявність певних початкових алгоритмів, з яких потім також формується досвід вирішення певних завдань. Відтак, закладений у штучному інтелекті певний початковий набір даних або виконані ним впродовж свого функціонування завдання очевидно можуть суттєво впливати на характер прийнятих ним рішень у майбутньому, що все ж таки призводить до сумнівів у його незалежності та неупередженості. У цьому контексті виникає питання хто та за якими правилами повинен закладати даний початковий набір даних. При цьому, судова практика (навіть практика Верховного Суду) не є єдиною та не може дати відповіді на таке питання і не може бути покладена в основу такого початкового набору даних. Водночас не можемо не погодитися з думкою М. Тегмарка, що штучний інтелект може зробити правову систему більш справедливою та дієвою, якщо будуть створені прозорі та неупереджені робосудді [9, с. 164].

5) *прозорість (мотивованість) рішень*. Мотивованість судового рішення є запорукою його правосудності, оскільки його зрозумілість та ясність мотивів його ухвалення свідчатиме про відсутність в діях суду будь-якого натяку на зловживання своїм особливим статусом органу, що здійснює правосуддя [10, с. 208]. Тобто, саме по собі посилення на те, що рішення прийнято штучним інтелектом, який є рівним або кращим за людським, не буде достатньою запорукою його правосудності і все одно вимагатиме наявності інституту його перегляду саме суддею-людиною.

Штучний інтелект має бути налаштований таким чином, щоб уникнути впливу сторонніх чинників або суб'єктивності в процесі прийняття рішень. Рішення, які приймає штучний інтелект, мають бути зрозумілими і піддаватися поясненню. Користувачам і суддям повинно бути цілком зрозуміло, як саме алгоритми штучного інтелекту прийшли до певного висновку в кожній конкретній ситуації. Доцільно забезпечити публічний доступ до алгоритмів, які використовуються штучним інтелектом в судовій системі, для забезпечення прозорості та надання можливості сторонам та громадськості перевіряти їх дієвість. Водночас відкритим залишається питання чи дані алгоритми в силу своєї різноманітності та складності зможуть бути перевірені іншими людьми (зокрема, це стосується суперінтелекту).

6) *відповідальність за помилки*. Однією з проблем суб'єктності штучного інтелекту у праві є питання притягнення його до юридичної відповідальності за неправомірні дії, а саме наявність в

його діях суб'єктивної сторони та власне визначення характеру негативних наслідків для нього. Важливо визначити, хто відповідає за рішення, які приймає штучний інтелект – користувач, суддя, розробник алгоритму чи власник системи. Якщо виникають помилки або негативні наслідки, то важливо визначити, хто за них буде нести відповідальність та в якому вигляді. На сьогодні, це питання є предметом жвавої дискусії серед науковців різних галузей, в тому числі і правової;

7) *питання захисту даних*. Застосування штучного інтелекту для здійснення правосуддя все одно не усуне сумнівів у його незалежності та безсторонності, оскільки штучний інтелект як комп'ютерна програма може стати об'єктом незаконного впливу шляхом застосування відповідних інформаційних технологій, спрямованих на зміну алгоритмів, за якими він приймає відповідні рішення.

Як бачимо, ці причини мають як технологічну, так і правову основу, а тому їх усунення потребуватиме праці вчених різних галузей науки.

Водночас, як вбачається з Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 року № 1556-р, реалізація якої передбачена на період до 2030 року, для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, вдосконалення системи публічного управління у сфері правосуддя передбачено забезпечення, зокрема, винесення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики [11].

Оптимізм виконавчої влади щодо технології штучного інтелекту видається дещо поспішним, оскільки реалізація даного завдання потребує не лише розвитку інформаційних технологій у цій сфері, але й внесення змін до Конституції України, оскільки згідно ст. 127 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють судді та присяжні [12]. Більш того, судова практика у справах незначної складності не є такою єдиною та одноманітною, щоб звести вирішення такого спору до певного алгоритму. Хоча, винесення рішення у справах наказного провадження, в силу їх рутинності та обмеженої кількості варіантів їх вирішення, за допомогою штучного інтелекту є цілком реальним та виправданим завданням на даному етапі розвитку цієї технології.

Тобто, штучний інтелект не може замінити суддю, однак, Основний Закон не забороняє оптимізувати роботу судді шляхом застосування технології штучного інтелекту, на основі якого суддя може ухвалити відповідне рішення.

Що ж до допоміжного застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві, то принципів заперечень з цього приводу науковці не мають.

Так, М.В. Селіванов вважає, що сучасні інформаційні технології можуть суттєво покращити прогнозованість судових рішень та їхню надійність, допомогти судді в судовому процесі, зменшити навантаження на окремого суддю та знизити рівень ризику суддівських помилок. Електронний суд – це суд, де логічні алгоритми вирішать справу швидко, по суті, унеможливлять виникнення корупційних ризиків і допущення людських помилок [13, с. 119].

Павленко Ж.О. зазначає, що технологія штучного інтелекту в юридичній практиці, зокрема в судочинстві, може залучатися в таких напрямках та сферах: інформаційно-документальне забезпечення юридичної практики, що включає автоматизовану інтелектуальну класифікацію юридичних документів, формування та документальне ведення справ, вироблення завдяки використанню технологій штучного інтелекту проєктів розв'язання різних правових проблем завдяки залученню й аналізу баз даних; інтелектуальне експертно-аналітичне забезпечення юридичної практики шляхом зіставлення технологіями штучного інтелекту норм права, порівняння нормативно-правових актів з метою визначення їх ієрархії, встановлення норм й актів вищої юридичної сили з тих, що зіставляються; генерація та видача експертних оцінок у межах судової експертизи або думки фахівця (застосування баз знань, електронних експертних систем, автоматизованих систем підтримки правових рішень на підставі штучного інтелекту); сприяння ухваленню рішень у межах значних обсягів неоднорідних завдань у складних умовах невизначеності, на підставі неточної, недостатньої чи нечітко структурованої [14, с. 140-141].

На нашу думку, штучний інтелект може бути використаний у цивільному судочинстві саме з метою покращення ефективності та доступності правосуддя в таких напрямках як:

- автоматизація рутинних та повторюваних процесів у судовій системі, таких як обробка інформації, підготовка документів, тощо.

- аналіз великих обсяги доказів, що включають текстові, аудіо- та відеозаписи, для виявлення необхідних фактів та відповідності законодавству;
- надання правникам та суддям аналітичної інформації та рекомендацій щодо рішень на підставі аналізу нормативних актів та судової практики.
- використання для підтримки процесу медіації та інших альтернативних методів вирішення спорів;
- посилення доступності суду: завдяки застосуванню технології штучного інтелекту може зменшитися завантаженість судів, що полегшить доступ до правосуддя та дозволить учасникам справи більше інтерактивно взаємодіяти з судовою системою, дистанційно подавати документи та відстежувати хід розгляду справи.
- моніторингу та оцінка ефективності судових процесів та виявлення можливих аномалій або несправедливостей у системі.

Однак слід вкотре наголосити, що застосування технології штучного інтелекту повинно здійснюватися з дотриманням високих стандартів щодо збереження конфіденційності та безпеки інформації.

Застосування штучного інтелекту у цивільному судочинстві відкриває нові можливості для поліпшення доступності та ефективності юстиції, але вимагає також ретельного регулювання та дотримання правових стандартів для забезпечення справедливого та безпечного вирішення правового спору чи іншого правового питання.

Так, слід погодитися з думкою, що уніфікований підхід до правового регулювання відносин у сфері штучного інтелекту не є доцільним з огляду на складність універсального розуміння поняття «штучний інтелект», а також на неспинний розвиток інформаційних технологій, а отже – неможливість прогнозування подальших векторів руху у сфері штучного інтелекту та досягнення усіх можливостей її майбутніх результатів, що може поставити під загрозу ефективність усього нормативно-правового регулювання. Тому найбільш раціональним є диференційований підхід до регламентації правовідносин у сфері використання конкретних систем штучного інтелекту. При цьому відповідь на питання про місце того чи іншого робота зі штучним інтелектом у структурі цивільних правовідносин повинна базуватись на сукупності технічних та інших характеристик робота, що визначатимуть достатність його можливостей для того, щоб бути суб'єктом цивільних правовідносин. Це і наявність внутрішньої волі, і здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, і здатність нести несприятливі для себе наслідки у разі заподіяння шкоди тощо. Проте знову ж таки вбачається, що такий підхід може бути впроваджений у законодавство тільки у далекій перспективі [5, с. 320-321].

Тобто, правове врегулювання застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві повинно здійснюватися комплексно, як певна складова разом з іншими галузями права та публічного управління. Видається, що не зовсім коректно було б вносити зміни лише до ст. 127 Конституції України щодо можливості участі штучного інтелекту у здійсненні правосуддя, оминаючи при цьому необхідність врегулювання його існування в доктрині цивільного права та його застосування у сфері публічного управління як такої.

Висновки. Технологія штучного інтелекту у цивільному судочинстві теоретично може виконувати визначальну функцію - здійснювати безпосереднє правосуддя за умови високого розвитку такої технології - та допоміжну функцію, яка на сьогодні може проявлятися у покращенні деяких аспектів цивільного судочинства, насамперед для автоматизації рутинних завдань, обробки великих обсягів інформації або для аналізу даних. При цьому, більш широке застосування даної технології потребуватиме як, власне нових технологічних рішень, так і перегляду правової доктрини та конституційних основ правосуддя. Застосування технології штучного інтелекту в якості заміни професійного судді на сьогодні неможливе як з погляду недосконалості самої технології, так і з боку правової доктрини та практики, в силу високої складності завдань, що стоять перед професійним суддею в цивільному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпенко В. Гіпотетичне майбутнє універсального штучного інтелекту. *Філософія науки: традиції на інновації*. 2011. № 1 (3). С. 57–64.
2. Blackburn, Simon. *The Oxford Dictionary of Philosophy*, 3rd edition., Oxford., 2016. 551 p. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/artificial_intelligence.

3. Kirchner C. Artificial intelligence: basic concepts. *La Revue du praticien*. 2018. Vol. 68, № 10. P. 1143-1144.
4. Костенко О.В., Костенко В.В. Правова відповідальність та ідентифікація суб'єктів і об'єктів зі штучним інтелектом (ІТ). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 158–162.
5. Стефанчук М.О. Перспективи правового регулювання відносин у сфері використання штучного інтелекту. М.О. Стефанчук, О.А. Музика-Стефанчук, М.М. Стефанчук. *Вісник Національної академії правових наук України*. Т. 28. № 1. 2021. С. 306–332.
6. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>.
7. Alarie B., Nibbet A. How Artificial Intelligence Will Affect the Practice of Law. *University of Toronto Law Journal*. № 68. 2018. p. 106–124.
8. Taruffo M. Judicial Decisions and Artificial Intelligence. *Artificial Intelligence and Law*. 1998. Vol. 6, Is. 2–4.
9. Тегмарк М. Життя 3.0. Доба штучного інтелекту / пер. з англ. З. Корабліна. Наш формат. Київ. 2019. 432 с.
10. Склярєнко І., Соболь Є. Належне мотивування судового рішення у судовій справі як гарантія його правосудності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип 2. Тернопіль. С. 206–213.
11. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 року № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
12. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
13. Селіванов М. Електронний суд: ІТ-технології в судовому процесі як спосіб покращення прогнозованості судових рішень. *Право України*. 2018. № 1. С. 114–122.
14. Павленко Ж.О. Межі можливого і допустимого в технологічному підході до правового знання. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»)*. 2020. Т. 1. № 44. С. 132–146.